

«ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΑΙ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΘΗΝΑ»

ΟΜΙΛΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΟΜΙΛΟΣ ΑΓΓΛΟΦΩΝΙΑΣ

ΛΕΣΧΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Την Τρίτη 20 Φεβρουαρίου 2024 οι Όμιλοι Ιστορίας και Αγγλοφωνίας και η Λέσχη Δημοσιογραφίας και Φωτογραφίας πραγματοποίησαν εκπαιδευτική επίσκεψη αναζητώντας τα χνάρια της βυζαντινής και οθωμανικής Αθήνας. Στην εκδρομή συμμετείχαν 40 μαθητές και μαθήτριες και τέσσερις εκπαιδευτικοί.

Στο βάθος διακρίνεται το Τζαμί του βοεβόδα των Αθηνών Μουσταφά Αγά Τζισδαράκη, στην καρδιά του Κάτω Παζαριού, χτισμένο το 1759.

Αφετηρία της περιήγησής μας στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας, η **Παναγία Παντάνασσα (Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου)**

Μοναστηρακίου.

Στη συμβολή της οδού Αθηνάς με την οδό Ερμού, στην πλατεία

Μοναστηρακίου, ακριβώς απέναντι από τον σταθμό του Μετρό

«Μοναστηράκι»

παρατηρήσαμε την καμαροσκέπαστη τρίκλιτη βασιλική, το «Μέγα Μοναστήρι» κατά την Οθωμανική περίοδο, που απέκτησε το προσωνύμιο Μοναστηράκι και ονοματοδότησε την πλατεία.

Στη νότια πλευρά του Καθεδρικού Ναού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, στην πλατεία Μητροπόλεως επισκεφθήκαμε το παρεκκλήσιο της Παναγίας Γοργοεπηκόου - τον Άγιο Ελευθέριο της Μητρόπολης.

Πρόκειται για ημισύνθετο τετρακίονιο σταυροειδή εγγεγραμμένο με τρούλο αθηναϊκού τύπου ναό, ο οποίος φέρει στις εξωτερικές μαρμάρινες επιφάνειες εντοιχισμένες ανάγλυφες πλάκες διαφορετικών εποχών (Αρχαϊκών, Ρωμαϊκών, Πρωτοχριστιανικών Χρόνων).

Η κατασκευή του ναού - που σήμερα χρησιμεύει για την τέλεση μυστηρίων και για την ανακομιδή σορών - σχετίζεται με τον Μητροπολίτη Αθηνών Μιχαήλ Χωνιάτη και ενσωματώνει αρμονικά το αρχαιοελληνικό με το χριστιανικό στοιχείο.

Αρχικά η εκκλησία ήταν αφιερωμένη στη Παναγία Γοργοεπήκοο, τη Θεοτόκο που εισακούει τις προσευχές των πιστών γρήγορα και αποτελεσματικά.

Από το εσωτερικό του ναού

Το 1860 ο ναός μετατρέπεται από τόπο προσευχής του εκάστοτε Μητροπολίτη Αθηνών σε παρεκκλήσι της Μητρόπολης.

Το 1861 έπειτα από την αποτυχημένη δολοφονική απόπειρα κατά του βασιλιά Όθωνα, το βράδυ της 6^{ης} Σεπτεμβρίου κατά τον εσπερινό του Αγίου Σώζωντος, με πρόταση της βασίλισσας Αμαλίας ο ναός μετονομάστηκε σε Άγιος Σώζων.

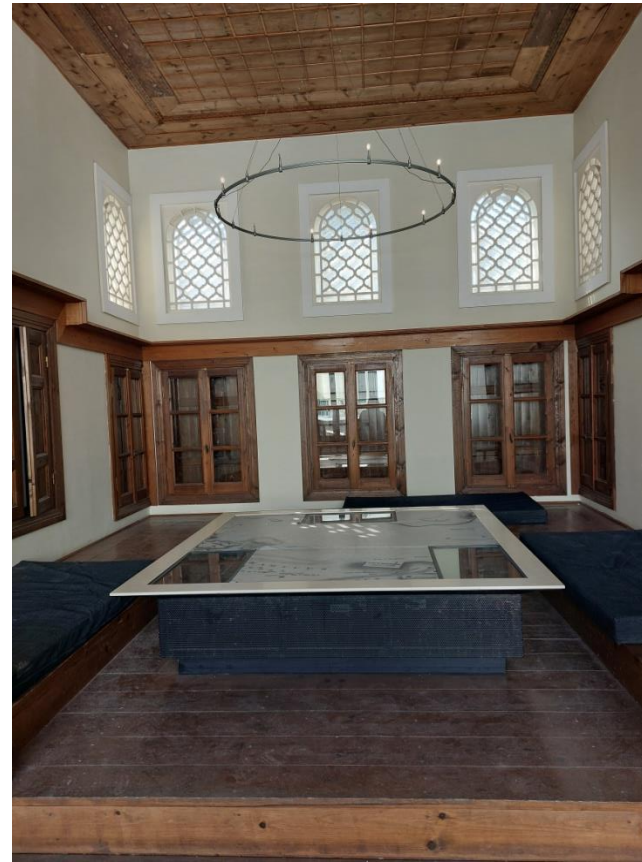
Στην οδό Αδριανού επισκεφτήκαμε το παλαιότερο αρχοντικό σπίτι της οθωμανικής Αθήνας, το σπίτι των Μπενιζέλων, που ήταν η παλαιότερη, πλουσιότερη και ισχυρότερη αρχοντική οικογένεια των Αθηνών.

Γόνος αυτής της οικογένειας υπήρξε η Οσία Φιλοθέη - κατά κόσμον Ρεβούλα Μπενιζέλου - η πολιούχος της πόλης των Αθηνών και νεομάρτυρας επί Τουρκοκρατίας.

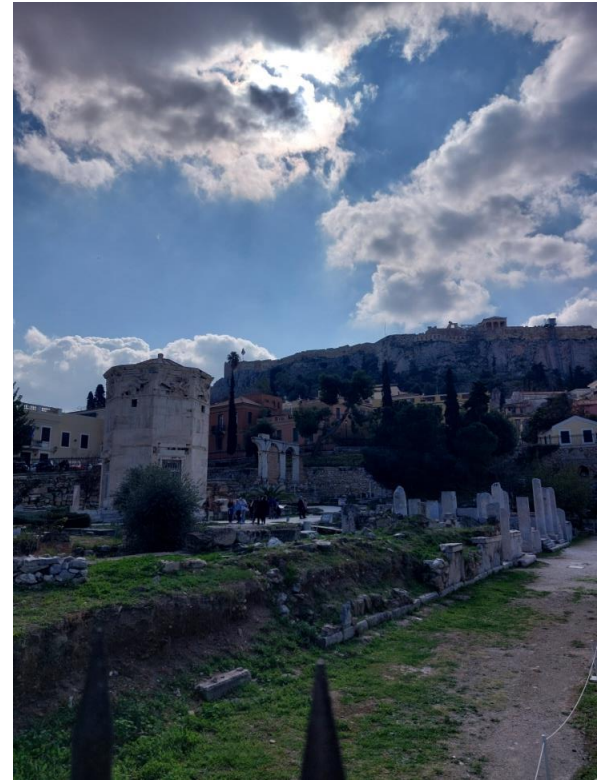
Πρόκειται για λιθόκτιστη διώροφη οικία με κεραμοσκεπή,
σαχνισιά και οντάδες

Επόμενη στάση μας το συγκρότημα της Ρωμαϊκής Αγοράς. Διακρίνεται το Υδραυλικό Ρολόι του Κυρρήστου επί Ρωμαιοκρατίας. Πίσω του το Λουτρό των Αέρηδων, το οθωμανικό χαμάμ της εποχής.

Εκεί που η Ρωμαϊκή Αθήνα συναντά την Οθωμανική Αθήνα

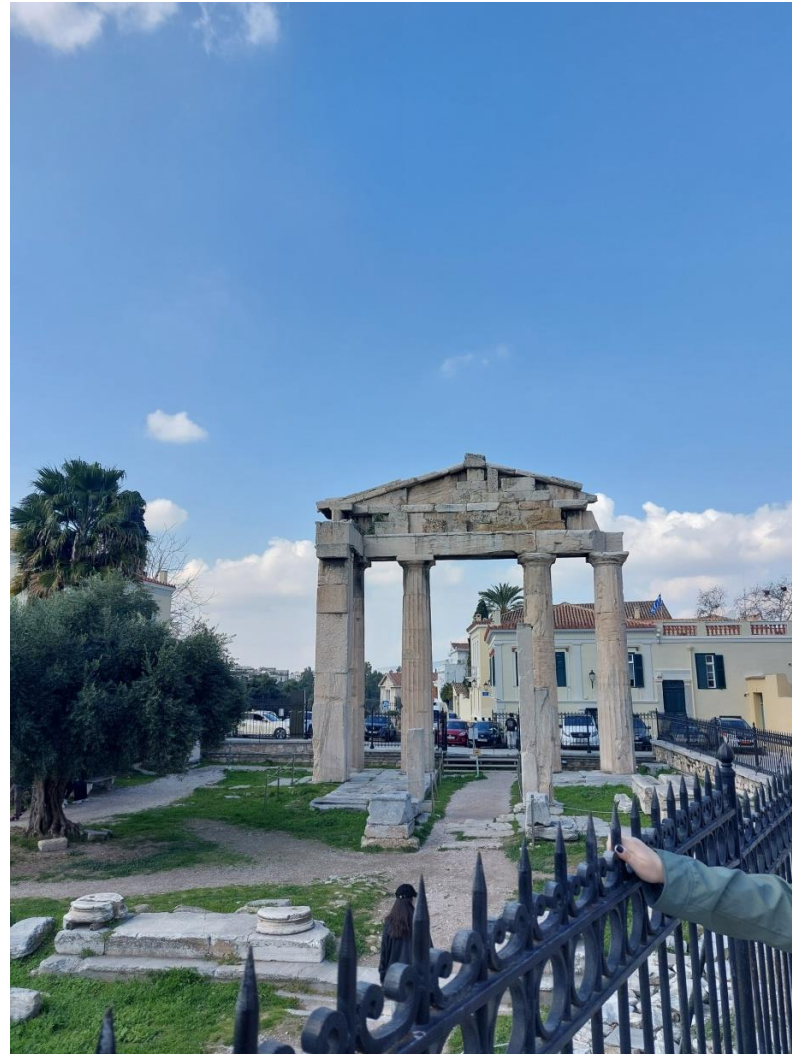
Φετιχέ τζαμί (τζαμί του πορθητή). Χτισμένο το 1456 στο βόρειο μέρος της Ρωμαϊκής Αγοράς επάνω στα ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής.

Πύλη Αρχηγέτιδος Αθηνάς στο δυτικό δωρικό πρόπυλο της ρωμαϊκής αγοράς. Μνημειώδης είσοδος (η παζαρόπορτα της τουρκοκρατίας) με τέσσερις δωρικούς κίονες και αέτωμα από πεντελικό μάρμαρο, κατασκευάστηκε από τις δωρεές του Ιούλιου και του Αυγούστου και αφιερώθηκε από τον δήμο των Αθηναίων στην Αθηνά Αρχηγέτιδα (11 π.χ.)

Βιβλιοθήκη Αδριανού.
Κατασκευάστηκε γύρω στο
132 μ.Χ. στο αυτοκρατορικό
φόρουμ. Καταστράφηκε
από τους Ερούλους το 267
μ.Χ. και επισκευάστηκε από
τον Ρωμαίο Έπαρχο
Ερκούλιο το 412 μ.Χ..

Τον 5^ο αιώνα στο μέσο της
αυλής κτίσθηκε το
τετράκογχο κτήριο
παλαιοχριστιανικής
εκκλησίας που δεν σώζεται.
Στα θεμέλια του κτίσθηκαν
μια τρίκλιτη βασιλική του
7^{ου} αι. και μια μονόκλιτη του
11^{ου} αι.

Περπατώντας στα γραφικά σοκάκια της Πλάκας συναντήσαμε τον Ι. Ναό της Παναγίας Γρηγορούσας, χτισμένο στη θέση του παλιότερου βυζαντινού Ι. Ναού Παμμεγίστων Ταξιαρχών που κήκε επί τουρκοκρατίας. Χτισμένος σε νεοβυζαντινό ρυθμό διαθέτει εντυπωσιακές τοιχογραφίες του Ζακύνθου αγιογράφου Δ. Πελεκάση.

Τελευταίος σταθμός του περιπάτου μας στη Βυζαντινή Αθήνα ο εμβληματικός ιστορικός ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου Καπνικαρέας στον εμπορικότερο δρόμο του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, στην οδό Ερμού.

Χτισμένος στο τρίτο τέταρτο του 11^{ου} αιώνα μ.Χ. Σύνθετος τετρακίονιος σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός με τρούλο.

Το όνομα της εκκλησίας πιθανότατα προέρχεται από τον κτήτορα του ναού, ο οποίος ως «καπνικάριος» στα χρόνια του Βυζαντίου εισέπραττε τον αντίστοιχο φόρο οικοδομών. Ο καπνικός φόρος ήταν ο φόρος καπνοδόχου, αφορούσε δηλαδή τις κατοικημένες οικοδομές από τις οποίες έβγαινε καπνός από την εστία που χρησιμοποιούνταν για θέρμανση ή μαγείρεμα.

Η Παναγιά Καπνικαρέα ήταν χτισμένη αρχικά στα θεμέλια αρχαίου ελληνικού ναού, αφιερωμένου στη Θεά Δήμητρα ή Αθηνά.

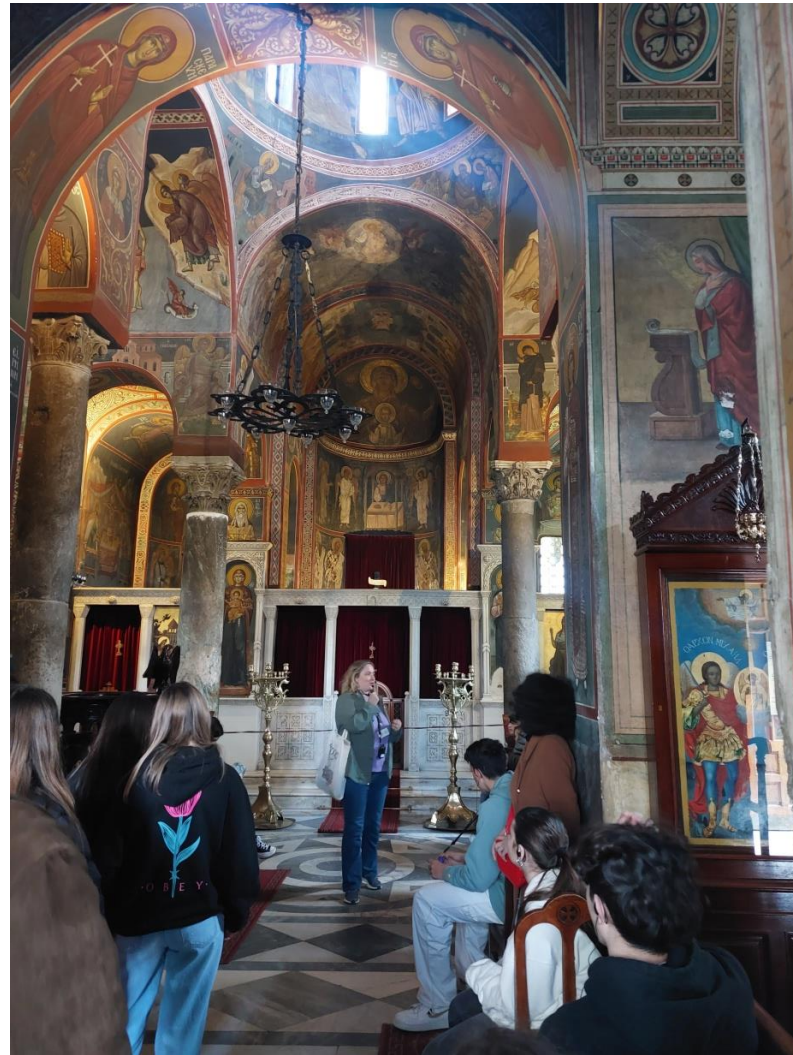

Το 1834 ο ναός κινδύνεψε με κατεδάφιση μετά την διάνοιξη της οδού Ερμού. Όμως ο φιλέλληνας βασιλιάς της Βαυαρίας, πατέρας του Όθωνα, Λουδοβίκος τον έσωσε από βέβαιη καταστροφή.

Το 1931 ο ναός πέρασε στην κατοχή του Πανεπιστημίου Αθηνών με πρόταση του καθηγητή Αμίλκα Αλιβιζάτου προς άσκηση των λατρευτικών αναγκών των φοιτητών της Θεολογικής Σχολής Αθηνών.

Η περίτεχνη εικονογράφηση του ναού συνδέθηκε με τον «μάστορα της βυζαντινής αγιογραφίας» κυρ. Φώτη Κόντογλου από το 1942 και μετά. Οι τοιχογραφίες του ιερού και του τρούλου αποδίδονται στον ίδιο και η υπόλοιπη διακόσμηση στους μαθητές του.

Εξαιρετική είναι και η ψηφιδωτή παράσταση της Παναγιάς στο πρόπυλο, η οποία φέρει την επιγραφή «Η Χαρά των Θλιβομένων».

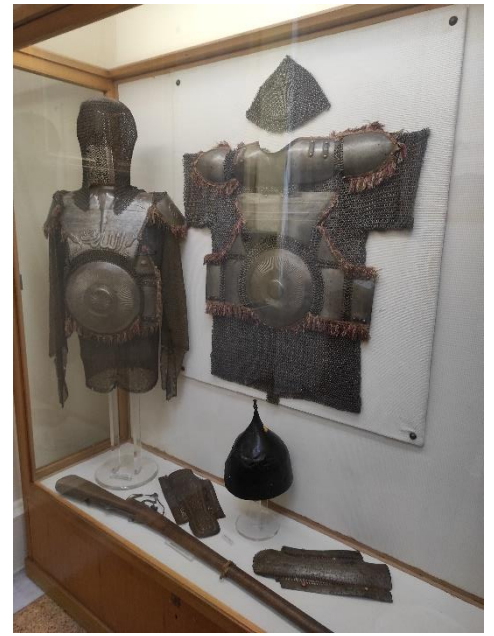

Ο περίπατος ολοκληρώθηκε με την επίσκεψη στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Οι μαθητές/τριες είδαν ένα πολύ μικρό μέρος από τις πανοπλίες που βρέθηκαν στην πόλη της Χαλκίδας και προέρχονται από τη μεσαιωνική περίοδο, καθώς μεγάλο μέρος από αυτές βρίσκεται σε μουσεία του εξωτερικού.

Ο «θησαυρός της Χαλκίδας», όπως ονομάστηκε ανακαλύφθηκε τυχαία στη Χαλκίδα το 1840 και περιλαμβάνει κράνη, τμήματα πανοπλιών του 14^{ου} και 15^{ου} αι. από τη δυτική Ευρώπη, καθώς και αιχμές δοράτων, βελών και λογχών και πληθώρα σιδερένιων αγκαθωτών αστέρων

Ο ιστορικός περίπατος που πραγματοποίησαν οι μαθητές/τριες σε σημαντικά μνημεία της πόλης της Αθήνας με τη συνοδεία της ξεναγού ήταν μοναδικός, γιατί τους έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσουν ένα μέρος της ιστορίας της βυζαντινής και Οθωμανικής Αθήνας και να αντιληφθούν την ιστορική συνέχεια.

Σύγκριναν το βυζαντινό παρελθόν της πόλης και τα μνημεία της με τις αντίστοιχες περιόδους και τα μνημεία της ενετικής Χαλκίδας και του Εδιμβούργου της Σκωτίας και έβγαλαν χρήσιμα συμπεράσματα.

Περπάτησαν στην Αθήνα, παρατήρησαν και φωτογράφησαν μνημεία, αντάλλαξαν απόψεις και ιδέες για τον Όμιλο, καλλιέργησαν δεξιότητες επικοινωνίας, ψυχαγωγήθηκαν.

Καμάρες: Ένα ισχυρό σύμβολο – τοπόσημο

Το οθωμανικό υδραγωγείο, γνωστό ως Καμάρες, βρίσκεται στη βόρεια έξοδο της Χαλκίδας στην περιφερειακή οδό, λίγες εκατοντάδες μέτρα από το 5ο Πρότυπο Γυμνάσιο. Αποτελούσε έργο μεταφοράς νερού για την ύδρευση της πόλης από τον ποταμό Λήλαντα, καλύπτοντας μία απόσταση περίπου 25χλμ.

